

Verksstaben
Jimmy Dominius
08-7001580

Konkurrens på sjysta villkor

Anförande av Konkurrensverkets generaldirektör Dan Sjöblom den 13 november 2012 vid konferensen "Tillsammans för konkurrens på sjysta villkor" i Stockholm.

Det talade ordet gäller

Tack för att jag fått möjlighet att få komma hit idag.

Det är inte ofta som så många branschorganisationer, fackförbund och statliga myndigheter samlas under ett gemensamt upprop på det sätt som sker här idag. Vi är så många som 18 olika organisationer som står enade bakom krav på vita jobb och rent spel i näringslivet. Jag hoppas och tror att det finns många andra branschorgan, privata företag och offentliga institutioner som tycker som vi.

Men, även om vi är många bakom kravet på rent spel så vet vi att det finns starka motkrafter. Det finns personer och företag som inte drar sig för att med osjysta metoder som mutor, svartjobb, karteller, skattefiffel och andra regelbrott, tjäna några – eller många – extra oärliga kronor.

Varför engagerar vi på Konkurrensverket oss då för dessa frågor? Jo, för oss rör det ytterst förutsättningarna för marknadens funktion, vilket i sin tur berör varje företag, konsument och skattebetalare.

När vissa företag väljer att bryta mot reglerna så drabbas direkt deras konkurrenter – andra företag i samma bransch. De som spelar vitt och jobbar enligt regelboken hamnar i ett sämre läge, och i värsta fall kan de slås ut från marknaden och gå i konkurs. Valet som de som inte fuskar ställs inför kan vara det svåra moraliska dilemmat att riskera att försvinna från marknaden – eller använda samma skumma metoder.

I nästa led drabbas konsumenterna när konkurrensen snedvrids och marknadens spelregler sätts ur spel. Det kan leda till sämre villkor, sämre utbud, lägre kvalitet, högre priser och minskande innovationstakt.

Det är de ärliga som drabbas och får betala dyrt när några väljer att spela falskt.

-- --

Personer som väljer – eller tvingas – att arbeta svart begår lagbrott. De saknar dessutom rätt till pension och a-kassa och är oförsäkrade om de blir sjuka eller råkar ut för en olycka på arbetsplatsen. Dessutom kan det bli svårt att hyra en lägenhet eller låna pengar om man inte kan visa upp en fast inkomst. För de som arbetar svart är det besvärligt att få referenser och betyg för att söka andra – vita – jobb.

Svartjobb kan bli en ond cirkel som är svår att ta sig ur. Ofta är det personer som redan har det svårt på arbetsmarknaden som väljer – eller tvingas – att arbeta svart.

Även den som anlitar svart arbetskraft tar stora risker. Att klaga på utfört arbete, eller på en dålig vara, är oftast omöjligt. Garantier saknas. Ansvaret vid skada kan bli mycket dyrbart när det saknas försäkringar.

Inte bara individer drabbas av svartarbete. Samhället drabbas, konkurrensen snedvrids och seriösa företagare kan slås ut. Företagare som medverkar till skattefusk, korruption, olagliga företagssamarbeten och andra typer av ekonomisk brottslighet snedvrider konkurrensen.

Vi tror oss se att dessa sammanhang kan leda in i en ond cirkel. När steget tagits att bryta mot en regel så blir lättare att sedan bryta mot andra regler också. Till exempel att anlita svart arbetskraft, följt av att inleda kartellsamverkan med likasinnade eller att strunta i arbetsmiljöreregler, friser sin bokföring eller att anlita målvakter för att själv gå fri om det hettar till.

-- --

För en tid sedan kunde vi läsa i tidningarna om ett stort svenskt företag som misstänkts ha använt sig av mutor i miljardklassen för att få tillträde till nya marknader i tidigare östländer. Ärliga företag berövades samtidigt möjligheten att ta sig in på marknaden när konkurrensen sattes ur spel. Detta är inte bara ohederligt och olagligt. Det visar också upp en bild av företaget som ägarna säkert inte är nöjda med nu när händelsen är känd. Att bli förknippad med mutor är sällan en fördel inför framtida affärer. Jag vill dock framhålla att det än så länge handlar om misstankar. Ingen är ännu dömd.

Ett ytterligare exempel ser vi hos ett annat stort svenskt företag som erbjöds att med mutor köpa sig till nya EU-regler för att få sälja snus till fler konsumenter. Swedish Match gjorde rätt som inte nappade på erbjudandet utan i stället vände sig till EU:s antikorrupsionsenhet, Olaf. En av EU:s kommissionärer har lämnat sin post som en följd av detta. Även här bör framhållas att ingen blivit dömd.

I samband med olika offentliga upphandlingar i Sverige har det framförts misstankar om mutbrott. Flotta middagar, presenter och resor har getts och tagits emot. Att tro att sådana förmåner har någon annan bakgrund än för att påverka vilket företag som ska få leverera framstår som naivt i överkant. Och när det lyckas sätts marknadens funktion ur spel – vilket var avsikten.

-- --

Karteller är en klassisk metod att sätta marknaden ur spel för att nå kortsiktiga vinster för ett fåtal företag. Det är förbjudet för företag att komma överens om vilka priser de ska ta ut, eller om vilka företag som ska agera på vilka marknader, eller hur anbud i upphandlingar ska arrangeras. Karteller driver upp priser och håller tillbaka innovationer. Konsumenterna drabbas direkt. På längre sikt drabbas också de som är med i förbjudna samarbeten själva eftersom utvecklingen och drivkraften försvinner.

Konkurrensverket arbetar aktivt för att bekämpa otillåtna samarbeten mellan företag och missbruk av dominerande ställning. Den som ser tecken på karteller är välkomna att lämna tips och information till oss. Det går bra att vara anonym.

-- --

Inom EU ska fri rörlighet gälla för varor, tjänster, personer och kapital. Den så kallade inre marknaden firar i år 20 år. Den fria rörligheten har lett till större möjligheter för medborgare och företag att förflytta sig och handla över gränserna, att söka jobb i andra länder.

Men en fri och öppen marknad innebär inte att det är fritt fram att göra som man vill. Alla arbetsgivare som anlitar arbetskraft från andra länder – EU-länder eller andra – ska också leva efter reglerna. Arbetsgivare har alltid ett ansvar att betala skatter, avgifter, försäkringar och vita löner.

En effektiv konkurrens förutsätter att utländska företag kan etablera sig och verka här i Sverige. I vissa branscher har det gått bättre än i andra. Jag skulle för min del gärna se att fler företag från andra länder kom hit för att stärka konkurrensen. Det skulle stimulera marknaden och leda till effektivare verksamheter som leder till höjd kvalitet och pressade priser. Det tjänar konsumenterna på. Inte minst inom den offentliga upphandlingen skulle fler utländska leverantörer vara bra.

Jag kan dock notera att det ibland finns ett motstånd mot utländska etableringar. Det kan givetvis finnas fuskare även bland företagare i andra länder. Men jag vill bestämt varna för en allmän klappjakt på utländska företag och utländska arbetare. Misstankar om fusk med utstationeringsreglerna kan ju dessutom leda till främlingsfientlighet och protektionism – utländska arbetare ses som ett hot.

Fusk med utstationeringsreglerna ska självfallet beivras, likväl som andra typer av fusk.

Det är vanligt att svenska företag anlitar utländsk arbetskraft, och att allting ser vitt ut på papperet vid en ytlig kontroll. Men för en svensk beställare, till exempel ett privat företag, en kommun eller en myndighet som gör en upphandling är det i många fall svårt att se tecken på fusk.

När det gäller offentlig upphandling finns det en möjlighet i upphandlingslagstiftningen att tacka nej till det som kallas för "onormalt låga anbud". Det ställer väldigt höga krav på den upphandlande myndigheten att visa att ett anbud inte är affärsmässigt betingat, utan just onormalt lågt.

Här finns en tydlig brytningspunkt mot det faktum att ett av syftena med offentlig upphandling är att sänka kostnaderna för inköp för att på så sätt hushålla med skattebetalarnas pengar.

Vi måste alltså bli bättre på att identifiera när en leverantör fuskar med skatter och avgifter eller bryter mot konkurrensregler eller använder mutor i sin affärsverksamhet och därigenom skapar sig osjysta fördelar. I dessa fall kan och bör upphandlande myndigheten tacka nej och använda lagens möjligheter att utesluta oseriösa aktörer från att få delta i offentliga upphandlingar.

Här kan, och vill, vi från Konkurrensverket hjälpa till att finna framtidens lösningar!

– – –

Våra respektive organisationer, som står bakom uppropet, har olika roller och ansvar. Men vi är helt överens om att fusket är negativt för individer, för seriösa företagens konkurrenskraft och för samhället i stort. Vi har därför valt att samverka i kampen för konkurrens på sjysta villkor. En öppen debatt har i sig ett värde eftersom vi alla önskar att allmänhetens och företagets attityd till svartjobb och annat fusk ska fortsätta förändras i rätt riktning.

Konkurrensverket deltar i en rad olika konkreta samarbeten för att komma tillrätta med sådant som snedvrider konkurrensen. Vi samarbetar med Skatteverket för bättre offentliga upphandlingar. Vi samarbetar med

byggbranschen i frågor som rör etik och för att motverka fusk. Vi samarbetar med Riksenheten mot korruption och Skatteverket för att nå nolltolerans mot mutor.

Konkurrensverket driver just nu ett projekt för att motverka osund konkurrens i offentlig upphandling. Här ska vi lära oss mer om fusk och se på effekterna av det. När sjukdomen identifierats blir det lättare att sätta in behandling och att förskriva rätt medicin.

Nu när denna konferens är över går vi alla hem till våra respektive organisationer. Där fortsätter vi att driva på i arbetet för fler vita jobb, nolltolerans mot mutor, offentliga upphandlingar som sköts enligt reglerna och fortsatt jakt på otillåtna karteller. Med andra ord:

Vi ska ha sjystare villkor i affärerna.

Tack för uppmärksamheten!